

รายงานการศึกษาหลักนิติธรรม
กับความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

ระบบและกลไกการตรวจสอบ
ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ

กฎหมาย

โดย ปัทมา สุกกำบัง
สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า

สารบัญ

คำนำ	3
สารบัญ	5
บทที่ 1 บทนำ	9
1.1 หลักการและเหตุผล	9
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	21
1.3 ขอบเขตการศึกษาวิจัย	21
1.4 ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย	21
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	23
1.6 ผู้ศึกษาวิจัย	23
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีว่าด้วยหลักนิติธรรมกับหลักความเป็นกฎหมายสูงสุด ของรัฐธรรมนุญ	26
2.1 ที่มาและแนวคิดด้วย "หลักนิติรัฐ" และ "หลักนิติธรรม"	25
2.2 องค์ประกอบของ "หลักนิติรัฐ" และ "หลักนิติธรรม"	39
2.3 พัฒนาการแนวคิดว่าด้วยการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนุญ	46
2.4 รัฐธรรมนุญและหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญ	62
บทที่ 3 หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญและการควบคุมตรวจสอบ ความชอบด้วยรัฐธรรมนุญของกฎหมายในต่างประเทศ	69
3.1 สาธารณรัฐเกาหลี (The Republic of Korea)	69
3.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (The Federal Republic of Germany)	89
3.3 สาธารณรัฐฝรั่งเศส (The French Republic)	101
บทที่ 4 หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญและการตรวจสอบ ความชอบด้วยรัฐธรรมนุญของกฎหมายไทย	131
4.1 ยุคแรกเริ่มก่อนการปฏิรูปการเมืองไทย	134
4.2 ยุคที่สอง ยุคแห่งการปฏิรูปการเมืองไทย	162

บทที่ 5	สรุปผลการศึกษา	293
5.1	ภาพรวมของระบบการเมืองการปกครอง	293
5.2	รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศกับการปฏิรูปโครงสร้างการเมืองการปกครองและการสถาปนารัฐที่ปกครองด้วยกฎหมาย (The Rule of Law)	298
5.3	คุณค่าและความสำคัญของกลไกตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในการเป็นหลักค้ำยันรัฐธรรมนูญให้คงอยู่ในฐานะกฎหมายสูงสุด	303
5.4	ความสำคัญของกลไกตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในฐานะกลไกปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามไปถึงกลไกปกป้องเสียงข้างน้อย	314
5.5	เลขของคำวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่มีต่อรัฐสภา และสาธารณชนทั่วไป	323
บทที่ 6	บทสรุปและเสนอแนะ	336
6.1	บทสรุป	336
6.2	เสนอแนะ	348
บรรณานุกรม		353
ภาคผนวก		364
ภาคผนวก 1	การศึกษาวินิจฉัยที่ข้อ ๓๑ และกลุ่มตัวอย่าง	364
ภาคผนวก 2	สรุปสาระการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีประสบการณ์ตรงในกระบวนการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย	369
ภาคผนวก 3	สรุปสาระการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับระบบตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย	398
ภาคผนวก 4	สรุปสาระการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีบทบาทเกี่ยวข้อง กับกระบวนการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ สภาวณะรัฐเกาหลี	407